

IMAGINEA ISLAMULUI ÎN PRESA
ROMÂNEASCĂ.
STUDIU DE CAZ: ATENTATELE ASUPRA
ZIARULUI „CHARLIE HEBDO”

Alexandru GRUIAN

The Image of Islam in Romanian Journalism. Case Study: The Assaults on the ‘Charlie Hebdo’ Magazine

Determinant for different types of civilization, religions are based on symbols and generate symbols. The way of perceiving otherness also depends on the taking/editing/playback symbols by those coming from another civilizational space. The current Romanian type of culture - if we can talk about that - it is in a very large extent determined by the media: television, radio, newspapers, online media and social networking. If the event has reported having global relevance, stereotypes could be structured in time, based on the correct, simplistic or distorted interpretation of the symbol.

In parallel we are witnesses of the streamlining border between the press (seen, schematically, as those practiced journalism with minimal specialized studies) and opinion (perfectly accessible through the media and social networking 2.0). The attacks on the „Charlie Hebdo” French journalists have raised debate about freedom of expression traced to the way it is played the religious symbol, seen as an archetype of civilization.

We want to present the manner in which the relationship between the event and the symbol was played publicly in Romania by the local press, considering the relevant analysis in terms of subsequent reaction to the corpus of social and how to define the sense of belonging/ nonbelonging to a cultural/civilizational space.

Key-words: Islam, symbol, Romanian media, „Charlie Hebdo”

1. Context

Pe data de 7 ianuarie 2015, în jurul orei 11.30, ora locală a Franței, în sediul revistei satirice „Charlie Hebdo” din Paris au intrat în forță două persoane mascate. Acestea au deschis focul împotriva celor aflați în acel moment în redacție și au omorât cu un pistol-mitralieră *Kalașnikov* doisprezece oameni, majoritatea caricaturiști sau editorialiști la „Charlie Hebdo”, dar și un ofițer de poliție însărcinat cu paza directorului revistei, Stephane Charbonnier, *Charb*. Acesta este considerat ca fiind principala țintă a atentatului, fiind păzit pentru că în 2011 publicase o serie de caricaturi cu Mahomed care i-au atras amenințări cu moartea din partea unor grupări islamice extremiste.

Ulterior au fost rănite mai multe persoane, în timp ce atentatorii încercau să fugă. Ei au fost repede identificați – doi frați având

Incursiuni în imaginar

cetățenie franceză, născuți în Paris, Saïd Kouachi și Chérif Kouachi, membri ai unei grupări iihadiste, după cum a reieșit din cercetările ulterioare. În după-amiaza zilei de 9 ianuarie 2015, ambii frați au fost împușcați într-o ambuscadă a poliției franceze.

Atentatele au fost condamnate de jurnaliști, oameni politici, lideri religioși, numeroase personalități și persoane publice. A luat naștere o mișcare ce poate fi generic numită *Je suis Charlie*, constând în frontispiciile ale ziarelor (tipărite sau online) care aveau imprimată această sintagmă, dar și modificarea profilelor specifice membrilor rețelelor de socializare, în special Facebook, constând în plasarea, în loc de fotografie, a aceluiași mesaj – *Je suis Charlie*.

Atentatele au fost urmate de articole de diferite tipuri, de diverse tonuri și nuanțe, care s-au limitat fie la descrierea evenimentului în succesiunea sa cronologică, fie au trecut la interpretări ale contextului politic, religios, jurnalistic și social care a făcut posibilă atentatele asupra redacției „Charlie Hebdo”. S-a făcut în special trimitere spre așa-numita *ciocnire a civilizațiilor* și la volumul omonim al lui Samuel Huntington¹, conform căruia, în variantă foarte simplificată, conflictele moderne sunt determinate de diferențele de cultură și civilizație existente pe glob, civilizații fiind suprapuse, în opinia autorului, peste marile religii. Una dintre tezele argumentate de Huntington este cea conform căreia vor prevala conflictele de diferite intensități dintre țările (zonele) islamice și cele non-islamice, cu necesitate între Europa și Orientul apropiat. Argumentele se referă atât la confruntările istorice dintre europeni și musulmani, dar și la istoria recentă, care include conflictele dintre Israel și lumea arabă, în care au fost într-un fel sau altul implicate state europene și SUA, războiul din 1991 din Iark, ce a urmat invadării Kuweitului, atacurile grupărilor islamiste extremiste, ce au culminat cu atentatele din 11 septembrie 2001 asupra turnurilor gemene din New York, Invadarea Afganistanului și ulterior a Irakului, conflictul din Siria, așa-numita primăvară arabă, echivalată inițial cu răsturnarea unor regimuri despotice, dar urmată de instabilitatea accentuată a unor state din nordul Africii, activitățile grupărilor de tip Al Qaida și ISIS sunt elemente majore de natură să confirme teoriile lui Samuel Huntington.

Pe de altă parte, toate aspectele enumerate anterior sunt de natură să mențină atenția opiniei publice îndreptată spre statele islamice și

¹ Samuel P. Huntington, *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, București, Editura Antet, 2007

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

spre evoluția contactelor acestora în special cu țările Uniunii Europene și cu Statele Unite ale Americii. Mare parte din informație provine din presă, care se constituie astfel într-un prim filtru al evenimentelor.

În cazul particular al atentatelor asupra redacției „Charlie Hebdo”, vom face o scurtă trimitere la un eveniment oarecum asemănător, care, fără să devină dramatic, poate fi considerat un precedent – cel al caricaturilor cu profetul Mahomed apărute în anul 2005 în ziarul danez „Jyllands-Posten”, care au stârnit proteste vehemente ale diferitelor comunități musulmane (de altfel, chiar directorul revistei „Charlie Hebdo”, Stephane Charbonnier, era răzbit de un politician, după ce fusese trecut pe o listă a celor ce urmau a fi uciși de Al Oaida pentru publicarea unei cărți conținând caricaturi cu profetul Mahomed; ambii au fost uciși în atentatul din 7 ianuarie 2015.)

Revenind la caricaturile cu Mahomed din revista daneză, iată cum consideră Ovidiu Ivancu transferul de informație de la sursa primară spre receptor, în funcție de poziționarea în primul rând religioasă a acestuia:

„Imaginea a transmis informații diferite europenilor și musulmanilor. În vreme ce unii au reclamat libertatea de expresie a presei, ceilalți au interpretat gestul ca o intruziune într-o zonă sacră, intimă. Referentul prim este, în acest caz, profetul Mahomed, iar imaginea sa este reprezentată de caricaturile publicate. Imaginea a devenit, însă, la rândul ei referent de grad secund, de vreme ce multe dintre pozițiile publice asumate în această chestiune aparțineau frecvent oamenilor care nu văzuseră caricaturile, formându-și o opinie, nu de puține ori radicală și fermă, ascultând diferite dezbateri publice”¹.

Libertate de expresie a presei vs. intruziune într-o zonă sacră: între aceste două repere există cu siguranță o multitudine de poziții intermediare, determinate de numeroși factori, care acționează mult dincolo de binomul creștin/musulman (este interesant că sunt luate destul de puțin în considerare opiniile persoanelor care nu se încadrează strict în aceste două categorii, și nu ne referim aici doar la cei de alte religii, cât mai ales la ateii și agnosticii). Nivelul de educație are un rol important, dar nu vom omite faptul că există un număr limitat de specialiști în acest domeniu, al studiilor asupra

¹ Ovidiu Ivancu, *Imaginea ca modus vivendi*, în *Incursiuni în imaginar*, 3. *Imaginarul religios în literatură*, Sibiu, Editura Imago, 2009, p. 229

Incursiuni în imaginar

mentalităților, civilizațiilor și interacțiunilor între acestea. Suntem interesați, în prezentul demers, de modul în care ceea ce numim generic public își formează o opinie asupra unui eveniment precum cel descris. Considerăm că un asemenea eveniment este relevant și în formarea ulterioară a unor opinii generale asupra unor aspecte ce se extind mult dincolo de evenimentul în sine - și ne gândim la poziționarea față de provocările maiore ale contemporaneității, opinii asupra religiilor în general și asupra Islamului în special, poziționare chiar în cadrul propriei religii, în sensul unei percepții a sa drept intimitate inviolabilă ce transcende dreptul la liberă expresie.

Din acest punct de vedere, considerăm util să luăm în considerare modul în care presa românească a tratat atentatele asupra redacției „Charlie Hebdo” din 7 ianuarie 2015. Presa s-a constituit în acest caz în sursă primară. Nu putem, desigur, avea o imagine exactă asupra efectelor la nivelul percepției și modificării opiniilor sau a tiparelor/cliseelor introduse de relatările de presă, în lipsa unor sonde de opinie riguroase, dar cu siguranță putem desprinde câteva tendințe explicite alese de presa românească în acest caz.

2. Tipuri de mesaje

Schimbarea paradigmei comunicationale a avut ca efect translatarea articolelor de pe suport tipărit în mediul online. Publicațiile care mai apar în print au, la rândul lor, versiuni online, astfel încât am analizat articole de presă, dar și opinii postate pe bloguri cu trafic semnificativ. Desigur că numărul opiniilor – care se constituie sau nu în articole de presă (folosim termenul de articol într-o accepțiune clasică, cu trimitere spre cea/cel care l-au scris, în sensul în care aceștia sunt jurnaliști profesioniști; vom prefera totuși termenul de text, pe care îl considerăm mai generic) – este extrem de mare, dar temele abordate sunt relativ puține, astfel încât din cele treizeci de texte selectate, apărute pe agenții de presă, publicații online, bloguri personale sau ale unor asociații, am extras temele recurente. Am renunțat la clasificarea clasică a presei scrise în cotidiene, săptămânale etc., considerând că nu mai are relevanță, chiar dacă există și publicații care încă apar în varianta tipărită. Majoritatea ziarelor, inclusiv cele care se tipăresc, au site-uri actualizate la intervale foarte mici.

Articolele ar putea fi grupate în următoarele categorii – denumirile sunt personale, pot fi găsite și alte variante:

- texte informative (știri)
- *texte de tip sondaj* de opinie comentat

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narative

- teorii conspiraționiste
- texte anti-„Charlie Hebdo”
- analize jurnalistice, analize specializate
- opinii independente ale unor persoane publice

a) texte informative

Maioritatea textelor apărute în presa românească imediat după atentatul asupra jurnaliștilor de la publicația săptămânală franceză „Charlie Hebdo” s-au axat pe prezentarea faptelor, fără ca acestea să fie comentate – aspect de altfel corect din punct de vedere profesional. Reacția presei din România a fost promptă, iar dramatismul evenimentelor a determinat ca atenția publicului să fie îndreptată, în timpul și imediat după atentat, spre ceea ce se petrece. Maioritatea articolelor răspund la întrebările ce? cine? unde? când? cum?, caracteristice și esențiale pentru o știri de presă. Iată ce scrie site-ul gândul.info:

„Cel puțin 12 oameni au fost uciși, miercuri, într-un atac armat a cărui țintă a fost redacția săptămânalului satiric «Charlie Hebdo», din Paris. Se crede că între 8 și 10 dintre victime sunt jurnaliști - inclusiv patru caricaturiști - ai «Charlie Hebdo». Bilantul include și doi polițiști uciși. Alte 11 persoane au fost rănite, patru dintre ele fiind în stare critică. În total, se crede că trei atacatori au fugit cu o mașină, apoi au abandonat-o în centrul Parisului și au fugit mai departe cu o altă mașină furată. «Franța e în stare de soc, e un atentat terorist», a declarat președintele Franței, Francois Hollande. Reacții de condamnare au venit imediat din toate cancelariile lumii, inclusiv din partea președintelui, premierului și ministrului de Externe ai României. Atacatorii au strigat, în timp ce trăgeau cu niște arme Kalasnikov, că «profetul Mahomed a fost răzbunat». Franța se află, în acest moment, în stare de alertă. Potrivit presei franceze, polițiștii au deia trei suspecti. Doi dintre aceștia ar fi franco-algerieni și sunt frați, în vârstă de 32, respectiv 34 de ani. Un al treilea suspect ar avea 18 ani. Acesta din urmă s-a predat în cursul nopții. Ceilalți doi sunt căutați de poliție.”¹.

Prezentarea faptelor este urmată, la scurt timp, și de primele plasări în context a atentatului, urmărind obținerea unui răspuns plauzibil la cea de a șasea întrebare – de ce? Chiar dacă succint, asocierea atacului terorist (executat de obicei de extremiști islamici,

¹ Ioana Bojan, Alina Mățiș, *Atentat în Franța*, pe site <http://www.gandul.info/international/atentat-in-franta-12-morti-in-atacul-de-la-charlie-hebdo-live-13752446>[accesat: 15.03.2015]

Incursiuni în imaginar

aspect cunoscut de cititori) cu politica redactională a săptămânalului „Charlie Hebdo” poate oferi primele indicii asupra cauzelor atentatului, consideră jurnaliștii de la agenția de presă HotNews:

„Un atentat terorist a avut loc miercuri dimineata la sediul săptămânalului francez de satiră «**Charlie Hebdo**», cunoscut pentru publicarea unor caricaturi ale profetului Mahomed. Bilantul se ridică la 12 morți. Atacatorii au fost doi bărbați cu caștile negre, care au ucis doi politicieni și zece membri ai redacției, printre care directorul și unul din actionarii ziarului. Atentatorii, care vorbeau franceza fără accent, sunt căutați de autorități, în timp ce nivelul de alertă în zona Parisului a fost ridicat. De semnalat faptul că la ora 12.28, redacția «**Charlie Hebdo**» publica, pe contul de Twitter, un desen care îl înfățișează pe Al Bağhdadi, liderul grupării Statului Islamic, peste care apare textul: *Urări și lui Al Bağhdadi*.

Atacatorii au strigat *Allah Akbar* și *L-am răzbunat pe profetul Mahomed*, după care au fugit de la locul atentatului cu o mașină, găsită ulterior de polițiști.”¹.

Din ce în ce mai multe elemente se adaugă informațiilor inițiale prezentate de presă, elemente care vin să completeze un tablou dramatic. Victimele atentatului prind contur. Li se fac publice numele și opiniile, mai precis acele opinii de natură să declanșeze un gest extrem, în acest caz un act terorist. Prin completarea informației brute cu poziții publice ale victimelor, în stirea agenției *Mediafax* se conturează zona de conflict simbolic în care a avut loc atentatul – intransigența religioasă determinată de un anumit tip de percepție asupra semnificației desenelor publicate de „Charlie Hebdo” vs. libertatea de opinie:

„Mahomed nu este sacru pentru mine. Nu îi condamn pe musulmani că nu râd când văd desenele noastre. Trăiesc sub autoritatea legii franceze. Nu trăiesc după Coran, declara, în 2012, Stéphane Charbonnier (ultimul redactor-șef al publicației «Charlie Hebdo», ucis în atentat, n.a.).

El mai spunea atunci că acele caricaturi publicate în «Charlie Hebdo» ar putea șoca doar acele persoane care doresc să fie șocate.

¹ Nesemnat, *Împuscături în sediul săptămânalului francez Charlie Hebdo*, pe site <http://www.hotnews.ro/stiri-international-19034658-impuscaturi-sediul-saptamanului-francez-satira-charlie-hebdo-reuters-sustine-sunt-zece-morti.htm>[accesat: 15.03.2015]

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

De asemenea, Stéphane Charbonnier mai spunea la un moment dat că politica editorială a «Charlie Hebdo» reflectă toate elementele pluralismului de stânga, chiar și subiectele mai sensibil de abordat.”¹.

b) sondaj de opinie comentat

Dună cum era previzibil, date fiind implicațiile politice, sociale, dar și psihologice (ținând cont și de religiozitatea românilor, cel puțin declarată) ale atentatului, în perioada imediat următoare atacului asupra redacției „Charlie Hebdo” în presa românească au apărut rezultatele unui sondaj de opinie² realizat de IRES – Institutul Român pentru Evaluare și Strategie. Sondajul de opinie a fost publicat de presa scrisă și online, semnatarii articolelor adoptând o poziție neutră, limitată la redarea cifrelor sondajului. Nu se poate vorbi de analize comparative sau de interpretări ale rezultatelor altfel decât în manieră strict statistică. Pentru exemplificare, redăm un fragment din textul publicat în versiunea online a unuia dintre cele mai citite ziare românești – adevărul.ro:

„Trei sferturi dintre participanții la studiul IRES (72%) nu consideră că atacurile asupra celor de la «Charlie Hebdo» au fost justificate. Pe de altă parte, respondenții se declară, în proporție de 65%, de acord cu următoarea afirmație: «Libertatea de exprimare înseamnă dreptul de a spune orice, chiar dacă ofensează pe alții». În același timp, jumătate dintre respondenți consideră că musulmanii nu ar trebui să se simtă jigniți când profetul Mahomed este înfățișat în caricaturi, dar 69% dintre ei susțin că s-ar simți jigniți dacă ar vedea caricaturi cu Iisus sau cu Fecioara Maria.”³.

c) teorii conspiraționiste

Lucrarea de față nu-și propune să facă o analiză a modului în care presa românească abordează diferite tipuri de subiecte, în special pe cele care implică actanți internaționali angrenați în

¹ Ioana Bojan, *Atacul armat din Paris*, pe site <http://www.mediafax.ro/externe/atacul-armat-din-paris-cine-sunt-caricaturistii-ucisi-in-atentatul-de-la-sediul-ziarului-charlie-hebdo-foto-13753476>[accesat: 15.03.2015]

² Cf. site https://www.roportal.ro/articole/despre/sondaj_ires_cum_vad_romanii_atacurile_de_la_charlie_hebdo_caricaturile_cu_mahomed_sau_cu_iisus/[accesat:15.03.2015]

³ Iulia Marin, *Sondaj IRES*, pe site http://adevarul.ro/news/politica/sondaj-ires-vad-romanii-atacurile-charlie-hebdo-caricaturile-mahomed-iisus-1_54eca887448e03c0fdf2b1dc/index.html[accesat: 15.03.2015]

Incursiuni în imaginar

conflicte sau crize de anvergură mondială. Vom spune totuși că analizele specializate ale evenimentelor, bazate pe opinii autorizate, au cedat în mare măsură locul teoriilor pur speculative, cu priză la un public înclinat spre a da credibilitate multor afirmații fanteziste, care satisfac însă o anume sete de senzațional facil. Fără să aibă deloc caracter de unicitate, tendințele cititorului mediu român îmbracă totuși aspecte specifice, determinate fie de mentalități imprimare de perioada comunistă, accentuarea protocronismului și cultivarea unor frustrări istorice. Criticul literar Eugen Negrici le numește *distorsiuni* și le pune, în mare parte, pe seama mitului: „...toate acele slăbiciuni, neputințe, orbiri și nevolnicii ale spiritului critic sunt manifestările *sui-generis* ale unor frustrări, complexe și tabuuri naționale a căror persistență și în climatul public de după 1989 nu poate fi explicată decât prin prezența încă iradiantă – de fapt, mereu iradiantă – a unor mituri.”¹ În acest context, teoriile conspiraționiste găsesc teren fertil și fac audiență – ca să folosim un termen din jargonul presei. Imediat după atentate, înaintea unor interviuri sau a citării unor specialiști în atentate teroriste, lumea arabă, islam, extremism a fost preferată publicarea unor texte speculative – unele preluate din presa străină (de notat însă că presa occidentală rezervă spații largi pentru comentarii avizate, fără a se limita la teoriile conspiraționiste – ceea ce presa românească nu face). Site-ul jurnalul.ro, citând Agenția națională de presă *Agerpres* din România, notează pe 9 ianuarie:

„Fiecare atentat își are teoriile sale ale conspirației, iar atacul asupra sediului redacției săptămânalului satiric «Charlie Hebdo», calificat drept un «11 Septembrie francez» de către «Le Monde», nu scapă acestei reguli, scrie *Agerpres*. În centrul speculațiilor se află în special descoperirea cărții de identitate a unui dintre cei doi suspecți în mașina pe care au abandonat-o în nord-estul Parisului. Francetv.info trece în revistă diferite teorii care încearcă să pună la îndoială versiunea oficială.”²

Există ținte predilecte pentru cei ocupați să „demonteze” versiunile oficiale, în spețele cărora se află – în opinia lor – interese

¹ Eugen Negrici, *Iluziile literaturii române*, București, Editura Cartea Românească, 2008, p. 6.

² Nesemnăt, *Atentatul de la Charlie Hebdo*, pe site <http://jurnalul.ro/stiri/externe/atentatul-de-la-charlie-hebdo-si-teoriile-conspirației-cartea-de-identitate-uitata-de-teroristi-in-masina-in-centrul-speculațiilor-683342.html#>[accesat: 15.03.2015]

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

oculte, de regulă ale Statelor Unite ale Americii, ale masoneriei, dar și ale diasporei evreiești sau Israelului – în acest ultim caz, fiind reluate clișeele conspirației mondiale sioniste, după cum consider un site care publică textul următor, text care reușește să strângă peste cinci mii de vizualizări:

„Deși nu am dovezi, totuși eu suspectez că în spatele acestuia s-ar afla Israelul, mai precis serviciile secrete israeliene (Mossad-ul). Ei sunt «specialiști» în asemenea atentate, iar Mossad-ul are legături periculoase și suspecte cu mulți teroriști musulmani. Acum o să mă întrebați «de ce»? De ce a fost ales tocmai Parisul în organizarea acestui atentat terorist? Și de ce tocmai acum? Cred că am răspunsul la această întrebare.

Mulți zic că are legătura cu caricaturile din 2006 despre profetul Mohamed publicate în revista «Charlie Hebdo». Dar, oameni buni, aceste caricaturi au apărut încă din 2006, deci acum 9 ani! Credeți că islamiștii au așteptat 9 ani pentru a se răzbuna pentru jignirea adusă lui Mahomed!? Adică, timp de 9 ani nu au avut nicio oportunitate de a organiza aceste atentat și l-au găsit tocmai acum, în ianuarie 2015!? Ceva nu se leagă aici și am impresia că suntem iarăși manipulați! De fapt, acest atentat terorist trebuia organizat luna aceasta și s-a găsit o țintă, un săptămânal satiric, pentru ca astfel să se ridice orice suspiciune legată de implicarea serviciilor secrete. Mulți nu știu sau nu își aduc aminte că acum o lună, parlamentarii francezi au votat o rezoluție prin care cer guvernului de la Paris să recunoască statul palestinian (vezi știrea de pe *reuters.com*). Iar cel mai afectat de această decizie de recunoaștere a Palestinei a fost Israelul. A venit oare vremea răzbunării israeliene? Se pare că da.”¹.

d) texte anti- „Charlie Hebdo”

Consumarea în totalitate a evenimentului propriu-zis face ca știrea de presă să cedeze locul comentariului – în multiplele forme pe care acesta le poate îmbrăca, analiză, editorial. Deși formal cei care semnează textele deplâng modul violent în care au procedat teroriștii care au pus în operă uciderea redactorilor de la „Charlie Hebdo” și ulterior a polițiștilor implicați în capturarea lor, se face simțită o opinie cvasi-unanimă conform căreia jurnaliștii asasinați sunt într-un fel de vină pentru ceea ce li s-a întâmplat. Această învinuire este nuanțată – de la plasarea lor în postura de victimă

¹ Nesemnăt, *Atentatul terorist Charlie Hebdo*, pe site <http://www.lovendal.ro/wp52/atentatul-terorist-charlie-hebdo-din-paris-ar-fi-putut-fi-organizat-de-israel-acum-o-luna-parlamentul-de-la-paris-cere-recunoasterea-palestinei-ce-coincidenta-bizara/> [accesat: 15.03.2015]

Incursiuni în imaginar

previzibilă până la asocierea cu sintagma „Și-au meritat soarta”. Implicit, libertatea de expresie asumată în totalitate de jurnaliștii de la „Charlie Hebdo” devine o valoare relativă care, conform unei destul de mari părți a textelor românești, nu trebuie să prevaleze asupra altor valori, cum ar fi, în cazul de față, cele religioase. Jurnalistul clujean Octavian Hoandă atribuie în totalitate vina celor din redacția „Charlie Hebdo”, iar opinia sa este reluată de agenția de presă HotNews:

„Un ziarist clujean, Octavian Hoandă, consideră ca jurnaliștii săptămânalului francez «Charlie Hebdo» sunt responsabili pentru atentatul terorist în care și-au pierdut viața 12 oameni.

Într-o intervenție telefonică la Realitatea TV, acesta a acuzat faptul că revista de satiră a publicat în ultimul său număr o caricatură care se referea la un posibil atentat terorist comis până la sfârșitul lunii, afirmând că «nu poți să întinzi coarda prea tare».

El s-a întrebat cum s-ar simți creștinii dacă ar fi publicate caricaturi cu Iisus Cristos, susținând că, prin acest fel de acțiuni, dai ocazia sa se întâmple chestia asta.

«Nu poți să întinzi coarda prea tare, mai ales că Islamul e o religie tânără, foarte sensibilă», a continuat acesta.

În opinia sa, acest lucru ar trebui să fie cunoscut mai ales pentru ziariști care se sune că sunt oameni de cultură, citesc și știu până unde poate fi întinsă mistocăreala.

Și ziaristul Ion Cristoiu a afirmat că are anumite rezerve în ceea ce privește publicarea unor caricaturi cu profetul Mahomed.

«Ce treaba am eu să îmi bat joc de un simbol, dacă se poate sune, al unei alte religii», a spus acesta, invitat la România TV, susținând că «ar trebui discutat până unde poate să meargă libertatea presei».

Acesta a adăugat că «revista avea probleme financiare» și ca nu vede rostul de a se publica caricaturi cu «Mahomed sau Buddha».¹

Tonul ponderat al articolului citat anterior contrastează cu virulența celor care cred că singurii vinovați sunt jurnaliștii de la „Charlie Hebdo”. Un articol publicat pe un blog, care are 150.000 de vizualizări și reușește să „strângă” 21.000 de like abundă în ironii grosiere, limbaj licențios, intoleranță și rasism:

¹ R.M., *Ziaristul Octavian Hoandă a găsit vinovații pentru atentatul terorist din Paris*, pe site http://economie.hotnews.ro/stiri-media_publicitate-19036582-ziaristul-octavian-hoandă-găsit-vinovații-pentru-atentatul-terorist-din-paris-jurnaliștii-francezi-trebuie-știi-pana-unde-poate-intinsa-mistocareala.htm[accesat: 16.03.2015]

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

„...în afara caricaturilor anti-islamice care i-au făcut celebri, băieții ăia nu făceau tocmai jurnalism. N-au publicat anchete care să scoată la iveală afaceri de corupție, și nici știri care să folosească cuiva. Făceau și ei niște mișto-uri modeste, chitiți complet pe comunitatea islamică. Și-au câștigat faima fiind extremi, nu plini de umor. Căutați pe net caricaturile lor: pe bune, alea-s glume? Râde cineva la ele, în afara unor cretini pentru care Islamul este răul suprem pe pământ?

Pentru glumițele lor de căcat, băieții ăștia de la «Charlie Hebdo» au fost amenințați de fundamentalistii islamici încă de acum doi ani, munceau cu un polițist în redacție, în timp ce alt polițist le însoțea redactorul-șef și la baie. Și-au continuat să facă mișto de musulmani.

Sigur că nu trebuia să fie omorâți pentru că erau răi și n-aveau umor. Dar au fost uciși pentru se comportau ca niște extremiști, iar alți extremiști au considerat asta ca fiind impardonabil. A fost o răfuială între două culturi de cretini: unii care nu suporta să nu fie lăsați să se ia de oricine, iar alții care nu suportă ca oricine să se ia de ei.

Am avut și eu niște belele cu niște bad boys d-ăștia. Dar le-am avut pentru că pe unii i-a mâncat pușcăria după ce am scris ce-au făcut, nu pentru că am zis de sora unuia că-i curvă și de mă-sa altuia că bea până leșină. M-am raportat la fapte, nu la ce sunt ei, de unde vin, dacă-s țigani sau nu (*apropo, erau țigani*).

...nu era treaba celor de la Charlie Hedbo dacă religia islamică e cool sau nu.”¹.

La un interval destul de mare de la atentate, un articol apărut în revista online de limbă română „Agero” din Stuttgart prezintă puncte de vedere pe care le putem considera deplasate – fie și doar prin prisma catalogării caricaturilor din „Charlie Hebdo” drept „pornografice”:

„Am văzut și eu caricaturile la adresa Profetului Mahomed și sînt oripilată de pornografia oribilă folosită de jurnaliștii francezi. Astfel de desene pornografice care produc silă, furie și dezechilibru nu ar fi trebuit să ia contact cu privirile publicului de pe glob niciodată. Pentru simplul fapt că sînt exorimări pornografice care țin de o patologie violentă și nu ironie în artă. Am condamnat și condamnez cu vehemență pornografia din artă, literatură, film și din orice manifestare publică.

...Caricaturile jurnaliștilor de la «Charlie Hebdo» sînt exact venul de mîzvălituri pe care obsedatii-sexual le fac pe peretii WC-urilor, unde nu-i vede nimeni, cu deosebirea că aici e vorba de jurnaliști de

¹ Bogdan Stoica, *Martirii falși de la Charlie Hebdo*, pe site <http://bogdanstoica.ro/blogul/item/20645-martirii-falsi-de-la-charlie-hebdo> - 7 ianuarie 2015 [accesat: 16.03.2015]

Incursiuni în imaginar

profesie, care în numele artei au pus în pagini exhibări mizerabile, care au făcut înconjurul lumii.

N-ar trebui ignorate intervențiile Franței în Libia și Mali, dar și faptul că Occidentul vrea cu tot dinadinsul să impună o laicitate fără limite. Și o libertate la fel. Printr-o propagandă agresivă face eforturi considerabile pentru înlocuirea sistemului religios cu unul laic, extrem de permisiv unor manifestări comportamentale radicale, unor orientări sexuale deviate, ele însele, atentate asupra moralității tradiționale și familiei creștine, cum ar fi organizația Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender (L.G.B.T. - lesbiene, homosexuali, bisexuali și transexuali).¹.

e) analize jurnalistice, analize specializate

Este destul de dificil să operăm clasificări ale tipurilor de presă, în special după apariția publicațiilor online. Vom preciza totuși că publicațiile inițial tipărite și posturile de televiziune cu site-uri online interactive păstrează în mare măsură structura clasică, incluzând relații, de multe ori în timp real, ale evenimentelor. Publicul românesc a avut acces la analize jurnalistice sau opinii suficient de aplicate, în urma atentatelor „Charlie Hebdo”, fie pe site-urile publicațiilor, naționale, regionale sau locale, fie pe site-uri specializate. Întrebări care pot constitui preambulul unei încercări de înțelegere în profunzime a cauzelor atentatelor sunt puse într-o publicație online din Sibiu:

„Sigur, la 7 ianuarie, la Paris, nu s-au ciocnit două civilizații. Însă, în opinia mea, fenomenul «Charlie Hebdo» amintește de conflictele istorice dintre civilizația occidentală și cea orientală, pe liniile divergențelor politice sau ale neînțelegerilor sociale (religioase, culturale, civice, lingvistice etc.). În timpul războiului rece – cel mai acut conflict Orient-Occident, dar și după, mulți orientali s-au integrat în civilizația occidentală. Unii, însă, n-au renunțat la identitatea lor cultural-religioasă, deși au ajuns, la a doua sau a treia generație, cetățeni occidentali.

În situația în care ne aflăm, se pun cel puțin trei mari întrebări, la care răspunsurile nu trebuie să întârzie mult: ce motive au putut determina trei tineri cetățeni francezi, crescuți în spiritul învățăturilor *shariei*, să declanșeze un război terorist, *jihadist*, împotriva

¹ Maria Diana Popescu, *Noi luări de poziție în afacerea Charlie Hebdo*, pe site <http://samanatorul.blogspot.ro/2015/01/noi-luari-de-pozitie-in-afacerea.html>, preluat pe site <http://www.agero-stuttgart.de/REVISTA-AGERO/COMENTARII/Pornografie%20teroare%20laicitate%20MDP%20Editorial%20Agero.htm>) [accesat: 16.03.2015]

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

concetățenilor lor? În ce condiții au renunțat la viața «în stil occidental» și cum au devenit ucigași în numele Profetului? A nu analiza serios tragedia, și din aceste perspective, până la identificarea cauzelor masacrului de săptămâna trecută, din Paris, ar fi un semn că republica franceză evaluează superficial «fenomenul Charlie Hebdo» și își asumă cu bună știință riscul repetării atacurilor jihadiste, din 7-9 ianuarie. (Deocamdată, noua ediție a lui «*Charlie Hebdo*», după atentatele de săptămâna trecută, cu caricatura Profetului pe copertă, fiind în mâini «ID»-ul «*Je suis Charlie*», nu-mi pare a fi de bun augur, pentru a nu face posibile alte *pedeșe teroriste*. În Franța și oriunde a fost adoptat, zilele trecute, numele *Charlie*.)¹

Cu o anumită doză de patetism, Ioan T. Morar notează, cu trimitere directă spre conceptul de *corectitudine politică*:

„Sînt multe lucruri greșite în țara asta. sau care mi se ȳar mie greșite. Este greșit ca o țară care se consideră tatăl și mama laicității. să aibă un președinte care nu spune majoritarilor nici o urare de, să zicem, Crăciun. dar se deplasează la o moschee să ȳreze cele convenite minorității arabe. Prin astfel de gesturi discutabile, se descurăiează o parte a populației și se încurăiează o altă parte. mai mică și mai activă religioasă. Recent, o instituție administrativă din Franța a fost admonestată pentru că a expus, într-un spațiu public, o ȳesle de Crăciun (tradiție puternică în lumea catolică franceză). S-a invocat laicitatea statului, deși, același stat, prin ȳrimarul general al Parisului organiza o mare sărbătoare la început de Ramadam. Nu sînt eu chemat să rezolv ȳroblemele Franței. dar nu pot să nu observ dubla măsură în comportamentul public al forței politice care conduce această țară.

Mi-e milă de o Franță în care valorile europene sînt ascunse pentru că nu sînt corecte politic. Și în care își fac loc focare ale urii pentru că li se face loc. În care respectăm ȳrea mult valorile celuilalt, în vreme ce sîntem obligați să renunțăm la valorile noastre. Nu spunem Crăciun, că-i jignim pe cei care nu-l sărbătoresc.”²

Fără să reia simplist sintagma ciocnirea civilizațiilor, utilizată de Samuel Huntington, comentariile de pe site-uri specializate în analiză politică nu pot face abstracție de percepția diferită asupra rolului pe care îl are individul în raport cu societatea/religia în Occident și

¹ Dorin Teodorescu, *Fenomenul Charlie Hebdo*, pe site <http://www.oradesibiu.ro/2015/01/13/fenomenul-charlie-hebdo/>[accesat: 16.03.2015]

² Ioan T. Morar, *Mi-e greață, mi-e teamă, mi-e milă*, pe site <http://blog.itmorar.ro/mi-e-greata-mi-e-teama-mi-e-mila-pe-marginea-atentatului-charlie-hebdo/>[accesat: 16.03.2015]

Incursiuni în imaginar

Orient. Suprapunerea normativă a religiei peste politică și administrație, caracteristică țărilor islamice, comparată cu relativismul occidental, numit *in extremis* derută – aceasta este tema pe care se axează încercările de deconstruire a motivațiilor atentatului asupra redacției „*Charlie Hebdo*” în special, care este însă subsumată terorismului provenit din Orientul apropiat în general. „De ce vor să ne omoare musulmanii?”, se întreabă brutal Sorin Ioniță:

„Cu alte cuvinte, nu e nimic determinist în preceptele islamice ca să se fi ajuns aici, deoarece îndemnuri războinice asemănătoare au și alte religii. Dar realitatea de fapt este că aici s-a ajuns, exact în aceste societăți, printr-o combinație de conjuncturi istorice, date socio-culturale care țin mai curând de dezvoltarea întârziată decât de religie, de alte tradiții pre-islamice etc. Așa s-a creat ceea ce antropologii numesc *model cultural real*, diferit de *modelul cultural ideal* al propriei societăți: ultimul este norma, scrisă sau nu, pe care o îmbrățișează teoretic toată lumea; primul este ceea ce face lumea în realitate, în mod regulat, iar asta poate să difere mult de modelul ideal («fă ce face popa, nu ce spune popa», cum ar veni). În acest caz modelul real are la bază o viziune asupra lumii frustrată și vindictivă când vine vorba de politică și raportarea la străin, în special la Occident, iar pentru acest model cultural al frustrării islamul este un décor ca oricare altul.”¹.

O altă opinie identifică un mod subiectiv al teroristilor de a se raporta la comunitate, considerându-se protectorii acesteia:

„O altfel de comunitate imaginată: astfel explica Marc Sageman, un celebru psihiatru criminalist cu mulți ani de experiență în CIA, antropologia terorismului contemporan, recompusă prin studiul a zeci de biografii de jihadiști. Sageman este cunoscut pentru cartea sa publicată în 2008 (*Leaderless Jihad: Terror networks in the Twenty-First Century*) unde propune o altă paradigmă de interpretare a terorismului deceniului trecut văzut mai degrabă ca un «jihad fără lideri». Astăzi este preocupat de decodificarea procesului prin care acești oameni ajung la violență politică. În această perspectivă, nu atât ideologia, cât identificarea cu un anumit grup social devine mecanismul causal principal. El se construiește pe tendința naturală de a împărți lumea în categorii adverse: *în general, oamenii au tendința de a-l căuta pe celălalt pentru a-l învinovăți de diverse lucruri. Este ca logica unui caricaturist, unde fondul este*

¹ Sorin Ioniță, *De ce vor să ne omoare musulmanii?*, pe site <http://www.revista22.ro/de-ce-vor-sa-ne-omoare-musulmanii-its-not-only-religion-stupid-52069.html>[accesat: 16.03.2015]

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

redus la o singură dimensiune predominantă, în mod necesar rea și întunecată, ne-a spus Sageman în interviul pe care ni l-a acordat. Este o rețetă folosită cu succes și de Boko Haram, de Statul Islamic sau de Talibanii Pakistanezi care își definesc identitatea publică în contrast fundamental cu inamicul sectar. În același timp, teroriștii se identifică treptat cu comunitatea pe care o percep ca fiind victimizată și se oferă voluntari pentru a corecta nedreptățile. Ideologia, condițiile sociale, marginalizarea economică, toate acestea contează indirect în măsura în care ajută la decuparea acestei noi identități sociale. Totodată, factorii socio-economici ajung să întărească sentimentul de înstrăinare, de persecuție, prăpastia dintre ei și societatea gazdă. Și totuși, cum se vede lumea prin ochii teroriștilor? Ei se consideră ca niște soldați care luptă nu atât în numele ideologiei, cât în numele camarazilor și al unei comunități imaginate.

Teroriștii sunt armata care apără națiunea, comunitatea imaginată.”¹.

Ioan Stanomir diferențiază net între islamism și capacitatea de înțelegere a libertății:

„Islamismul este implacabil opus aceste exuberante a inteligenței - monocromia teocratică nu se poate împăca cu ideea că un desenator infidel poate lua peste picior idealul lugubru al unui stat guvernat cu instrumentele brutale ale evului mediu timpuriu. Criminalii de la Paris urâsc, iar din puterea acestei uri se naște un proiect politic care nu cunoaște granițe. Recrutarea de jihadiști în Occident este semnul acestei capacități de prozelitism. Religia politică a Califatului este un inamic teribil, incapabil de moderație și de nuanțare. Obiectivul ultim este exterminarea fizică a dușmanilor și instituirea aceluși cenușiu ucigaș pe care îl vedem dominând orașele și comunitățile guvernate de Califat.

Victimele de la Paris sunt și victimele relativismului cultural și ale urii de sine occidentale. Temeliile lumii noastre sunt slăbite de această neîncredere programatică în valorile pe care le-am ales, ca valori fondatoare. Decăderea civismului este punctul terminus ale unui proces care a debutat cu decenii în urmă.”².

f) opinii independente ale unor persoane publice

Personalitățile publice sunt, nu în puține cazuri, formatoare de opinie. Presa din România – sau cel puțin o parte a ei – a considerat

¹ Octavian Manea, *Generația jihadului individual*, 2 februarie 2015 pe site <http://www.revista22.ro/generatia-jihadului-individual-52891.html>[accesat: 16.03.2015]

² Ioan Stanomir, *Chipul barbariei*, 7 ianuarie 2015, pe site <http://www.contributors.ro/politica-doctrine/chipul-barbariei-de-ce-atacul-impotriva-lui-%E2%80%9Ccharlie-hebdo%E2%80%9D-este-un-atac-impotriva-civilizatiei-noastre/>[accesat: 16.03.2015]

Incursiuni în imaginar

necesar ca dincolo de opiniile analiștilor pe care i-am putea numi consacrați să redea și percepția asupra atentatelor „*Charlie Hebdo*” a unor persoane publice cu mai multă sau mai puțină notorietate – în cazul de față scriitori, a căror raportare la evenimente este mult mai nuanțată și include evidente poziționări afective. Unele nu sunt altceva decât scurte eseuri despre libertate, toleranță sau ură, însă ele răspund în mod clar necesității publicului educat de a găsi repere pentru o Europă prinsă între dorința de a-și respecta valorile și imposibilitatea de a le apăra:

„*Vasile Ernu*: E multă isterie acum și ea vine din toate direcțiile. Nu, această tragedie nu este despre musulmani, despre i/emieranți sau despre limita libertății. Terorismul nu e reprezentativ pentru lumea musulmană, așa cum Breivik nu e reprezentativ pentru lumea creștină europeană actuală. Și unii și alții condamnă astfel de gesturi inumane și aici vedem foarte clar că viața este valoarea comună pe care o împărtășim și nu e vorba despre nici o ciocnire a «civilizațiilor». Să nu încercăm să facem o listă a crimelor pentru că noi «europenii civilizați» s-ar putea să câștigăm în fața «barbarilor» la scor.

Florin Iaru: Charlie era despre ipocrizia, violența, cupiditatea și prostia ascunse în spatele religiei. De aceea, caricaturile nu îi puteau ieși din cap decât de ipocriti, violenti, cupizi și proști. Ceea ce s-a văzut. Mai mult decât e suportabil. Însă mă tem că acest atentat e sfârșitul Europei rationale.

Cecilia Ștefănescu: În fond, am fost învățați mereu câte ceva, să-i iubim pe evrei, apoi să-i urâm pe evrei, să-i iubim pe arabi, apoi să-i urâm pe arabi, să iubim Occidentul, să urâm Occidentul, să ne iubim pe noi, să ne urâm pe noi. Cineva e mereu dispus să ne ofere câte o lecție din care noi să învățăm să iubim și, după aceea, să urâm pe altcineva.

Simona Soră: Noi ar trebui să înțelegem că ei, acești «separatiști», au impresia că mai au de ales. Și nu au. Nu cred că mai avem de ales. Sintem cu toții expuși (și responsabili) în aceeași măsură în care sintem liberi să nu ne ascundem, pentru tot restul vieții, în casele noastre etanșe, în mașinile noastre blindate, în nozițiile noastre de forță, de la adăpostul cărora dăm lecții de bună purtare, de adecvare și de etică jurnalistică.”¹

3. În loc de concluzii

Așa cum am precizat anterior, criteriile alese pentru gruparea articolelor, analizelor și comentariilor apărute în presa din România

¹ Cristina Foarfă, *Anchetă: scriitorii români despre Charlie Hebdo și „Je suis Charlie”*, pe site <http://www.bookaholic.ro/ancheta-scriitori-romani-charlie-hebdo-je-suis-charlie.html> [accesat: 16.03.2015]

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

nu sunt singurele posibile, dar considerăm că sunt ilustrative pentru modul în care a fost tratat subiectul.

Este sesizabilă concesiia făcută unor articole de analiză elaborată asupra cauzelor care stau la baza unor evenimente dramatice ale lumii contemporane în detrimentul abordărilor simplificăte, șpeculative în diverse grade, dar cu mare priză la public. În imaginarul colectiv, informația șpeculativă beneficiază de un plus de interes din partea publicului, mai ales în situația schimbării paradigmei comunicationale tipar vs. Online. Acceptând că în România nu există încă studii riguroase referitoare la consumul de media în funcție de vârstă/ocupatie/nivel de prețătire școlară, analistul media Iulian Comănescu crede că informația manipulată, falsificată sau pur șpeculativă produce efecte notabile și potențial nocive asupra publicului:

....o primă problemă e ce se întâmplă cu publicul mai puțin educat care dispore din statisticile de vânzări ale presei de hârtie. Opinia comună e că el migrează către online, care e plin de site-uri idioate din clasa *Adevărul destre daci* sau altele, de pseudo-investigatii și dezvăluiri direcționate împotriva unor politicieni. Nu sunt șigur că e (numai) așa. Chiar dacă în România nu există studii care să ateste asta, putem șpune că se consumă tot mai mult conținut audio-video, care nu implică niciun fel de efort de lectură.¹

Trebuie însă remarcată și cvasi-absența de la televiziunile cu mare audiență publică a experților în domenii care au legătură directă cu atentatele „*Charlie Hebdo*”. Dacă aceste opinii, pe care le considerăm oportune în a explicita corect și coerent situația, pot fi gășite pe site-urile publicațiilor online (cu rezervele menționate anterior), posturile de televiziune au preferat să invite persoane cu șpecializări incerte sau comentatori nespecializați, care au oferit explicații mai degrabă șpeculative. Mai mult – televiziunile cunoscute ca practicând așa-numitul *infotainment*, amalgamând știri și informații ambalate, cu scăderea responsabilității pentru jurnalismul civic au audiență considerabil mai mare² decât variantele online ale ziarelor sau site-urile șpecializate, cu efecte foarte șosibil mai consistente asupra modului în care se formează percepția publică.

¹ Iulian Comănescu, *Ce urmează după tipar*, pe site <http://www.comanescu.ro/ce-urmeaza-dupa-tipar.html>, 10 septembrie 2015 [accesat: 12.01.2016]

² Audiențe TV 2015, cf. site <http://www.mediafax.ro/cultura-media/audiente-tv-2015-pro-tv-antena-1-si-kanal-d-in-top-3-antena-stars-si-digi24-intra-in-top-10-14955135>[accesat: 12.01.2016]

Incursiuni în imaginar

Referințe bibliografice:

- HUNGTINGTON, Samuel P., *Ciocnirea civilizațiilor și refacerea ordinii mondiale*, București, Editura Antet, 2007
- IVANCU, Ovidiu, *Imagina ca modus vivendi, în Incursiuni în imaginar, 3. Imaginarul religios în literatură*, Sibiu, Editura Imago, 2009
- NEGRICI, Eugen, *Iluziile literaturii române*, București, Editura Cartea Românească, 2008

Site-grafie:

- <http://www.gandul.info/international/atacat-in-franta-12-morti-in-atacul-de-la-charlie-hebdo-live-13752446>
- <http://www.hotnews.ro/stiri-international-19034658-impuscaturi-sediul-saptamanului-francez-satira-charlie-hebdo-reuters-sustine-sunt-zece-morti.htm>
- <http://www.mediafax.ro/externe/atacul-armat-din-paris-cine-sunt-caricaturistii-ucisi-in-atacatul-de-la-sediul-ziarului-charlie-hebdo-foto-13753476>
- <https://www.roportal.ro/articole/despre/sondaj-ires-cum-vad-romanii-atacurile-de-la-charlie-hebdo-caricaturile-cu-mahomed-sau-cu-iisus>
- <http://jurnalul.ro/stiri/externe/atacatul-de-la-charlie-hebdo-si-teoriile-conspiratiei-cartera-de-identitate-uitata-de-teroristi-in-masina-in-centrul-speculatiilor-683342.html#>
- <http://www.lovendal.ro/wp52/atacatul-terorist-charlie-hebdo-din-paris-ar-fi-putut-fi-organizat-de-israel-acum-o-luna-parlamentul-de-la-paris-cere-recunoasterea-palestinei-ce-coincidenta-bizara/>
- <http://economie.hotnews.ro/stiri-media-publicitate-19036582-ziaristul-octavian-hoandra-gasit-vinovatii-pentru-atacatul-terorist-din-paris-jurnalistii-francezi-trebuie-stii-pana-unde-poate-intinsa-mistocareala.htm>
- <http://bogdanstoica.ro/blogul/item/20645-martirii-falsi-de-la-charlie-hebdo>
- <http://samanatorul.blogspot.ro/2015/01/noi-luari-de-pozitie-in-afacerea.html>
- <http://www.radesibiu.ro/2015/01/13/fenomenul-charlie-hebdo/>
- <http://blog.itmorar.ro/mi-e-greata-mi-e-teama-mi-e-mila-pe-marginea-atacatului-charlie-hebdo/>
- site <http://www.revista22.ro/de-ce-vor-sa-ne-omoare-musulmanii-its-not-only-religion-stupid-52069.html>
- <http://www.revista22.ro/generatia-jihadului-individual-52891.html>
- <http://www.contributors.ro/politica-doctrine/chipul-barbariei-de-ce-atacul-impotriva-lui-%E2%80%9Ccharlie-hebdo%E2%80%9D-este-un-atac-impotriva-civilizatiei-noastre/>
- <http://www.bookaholic.ro/ancheta-scriitori-romani-charlie-hebdo-je-suis-charlie.html>

Mit, basm, legendă. Mutații ale nucleelor narrative

<http://www.comanescu.ro/ce-urmeaza-dupa-tipar.html>

<http://www.mediafax.ro/cultura-media/audiente-tv-2015-pro-tv-antena-1-si-kanal-d-in-top-3-antena-stars-si-digi24-intra-in-top-10-14955135>

~~~~~

**Alexandru GRUIAN:** Doctor în Filologie. Membru al Centrului de Cercetare a Imaginarului „Speculum”, Alba Iulia; Manager al Centrului Cultural „Drăgan Muntean”, Deva. În perioada 1993-2006, reporter al Televiziunii Române, redacția știri. În 2001, trimis special al TVR la Priștina (Kosovo) și în zona de conflict Tetovo (Macedonia). Volume: *Reporterul de televiziune – ghid practic* (1999), *Liniște! Breaking news* (2009), *F. Brunea-Fox - Reporterul cu ochi multipli* (2013). În colectiv: *In Memoriam – Pompiliu Teodor* (2011), *Geografia identitare-identități culturale* (2014). Colaborări la revistele: „Ephemerides – Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, „Revista română de istorie a presei”, „Annales Universitatis Apulensis”, „Dilema”, „Dilema veche” etc.